

Fler i studier, fler i otrygghet

Innehållsförteckning

Förord	2
Vem är studenten?.....	3
Vad behöver studenterna?.....	4
Sjukförsäkringen	5
Föräldraförsäkringen	7
Arbetslöshetsförsäkringen	9
Referenser.....	12

Förord

Studenter som påbörjar en högre utbildning investerar i så väl sig själva som i samhället i stort. Däremot går studenter miste om stora delar av det svenska socialförsäkringssystemet. De studenter som kommer direkt från gymnasiet lämnar sina föräldrars ekonomiska trygghet och de som går från arbete till studier lämnar den trygghet som de flesta anställda har. Samtidigt visar undersökningar, senast från Folkhälsomyndigheten 2018, att studenter upplever ångest, oro och stress i mycket högre grad än resten av befolkningen, både de som är i samma ålder och befolkningen i stort. [1] Det är fel att den som lägger flera år av sitt liv på att utbilda sig inte har en grundläggande trygghet under sina studier.

Saco studentråd anser att det bästa sättet att värna om studenternas trygghet är att göra studentgruppen till en självklar del av socialförsäkringssystemet. På så sätt kommer studenternas trygghet att följa med utvecklingen av socialförsäkringarna och gruppen kommer inte att marginaliseras på samma sätt som idag. Därför behövs förändringar göras för att ge studenter en grundläggande trygghet inom sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen.

I grund och botten handlar studenternas inkludering i socialförsäkringssystemet om hur vi som samhälle ser på högre studier. Anser vi att högre studier med en studietakt på 100% är en heltidssysselsättning så bör den ge tillgång till samma trygghet som andra heltidssysselsättningar gör.

För 10 år sedan publicerade Saco studentråd rapporten "Studielinjen – om studenters inkludering i socialförsäkringarna". Väldigt lite har hänt sedan dess trots att såväl Saco studentråd som andra studentorganisationer arbetat hårt med frågorna, både före och efter den senaste rapporten.

Frågan aktualiseras nu återigen, när behovet av en snabbare omställning på arbetsmarknaden förväntas framöver och gruppen som söker sig till högskolan blir mer diversifierad. En mer flexibel studietid, som det livslånga lärandet, kommer att utmana vad vi idag lägger i ordet "student". När omställningstakten i samhället ökar kommer det i förlängningen ställa krav på ett mer studieanpassat socialförsäkringssystem.

Mimmi Rönngvist, Ordförande Saco studentråd

Vem är studenten?

Den genomsnittlige studenten är idag en kvinna med föräldrar födda i Sverige. Men studentpopulationen är betydligt mer heterogen än den genomsnittlige studenten och sammansättningen förändras hela tiden. På tio år har andelen 19-åringar som påbörjar högskolestudier sjunkit med 10 procentenheter. Den totala andelen studenter inom högre utbildning har fördubblats sedan 70-talet. Dessutom bedriver en femtedel av alla studenter sina studier helt på distans, vilket är en ökning med 20% över en tvåårsperiod. [2] Stora förändringar har skett och fler är att vänta.

De senaste åren har de som examinerats från högre studier ihållande varit 64% kvinnor och 36% män.[3]

Studenter på högskolor och universitet har främst två föräldrar födda i Sverige. 26% av studenterna har utländsk bakgrund (en höjning med 9 procentenheter över tio år).[4]

20% av studenterna läser helt på distans.[5]

18% av kvinnorna och 7 procent av männen som tar studielån har ekonomiskt ansvar för barn.[6]

15% av studenter uppger att de har en funktionsnedsättning. 64% av dessa anser att det påverkar deras studier.[7]

47% av studenter upplever stress. Motsvarande siffra för hela befolkningen är 14%.[8]

Vad behöver studenterna?

- Studenter ska kunna bli sjukskrivna på deltid (25%, 50%, 75%) i syfte att kunna förebygga sjukdom men också för att kunna rehabiliteras tillbaka till sina studier efter sjukdom.
- Antalet karensdagar ska minska från 30 till 14.
- Lärosätenas ansvar för studenter som blir sjuka av sina studier ska förtydligas.
- Lärosätena ska möjliggöra för studenter som behöver rehabiliteras tillbaka till full studietakt att studera program och kurser i lägre takt.
- Tilläggsbidraget ska öka med 50%.
- Studenter som blir föräldrar ska ges rätt till en föräldrapenning som motsvarar 100% procent av studiemedlet vid fullt uttag av föräldradagar.
- Studenter ska kunna beviljas graviditetspenning vid studier som innebär påfrestande moment.
- Arbetslöshetsförsäkringen ska innehålla ett examensvillkor som ger studenter möjlighet att söka ett kvalificerat arbete efter examen.

Sjukförsäkringen

I Sacos rapport Psykisk ohälsa bland akademiker framkommer att akademikers sjuktal visserligen är lägre än andra grupper, men att sjuktalet ökar snabbare än hos andra grupper på arbetsmarknaden.[9] Enligt Folkhälsomyndigheten känner varannan student oro, ångslan och ångest. 16% av studenterna i samma undersökning uppger att de har diagnosticerats med depression. Studenter i åldrarna 18-29 löper betydligt större risk att drabbas av psykisk ohälsa än de jämnåriga som är yrkesverksamma.[10]

Idag är det möjligt för studenter att sjukskriva sig på halvtid vid långvarig dokumenterad sjukdom. Inom den definitionen är det dock näst intill omöjligt för en student som exempelvis lider av utmattningssyndrom att kunna ta sig tillbaka till sina studier genom att långsamt trappa upp sin studietakt.

”Från och med den 1 juli 2018 kan den som studerar på heltid i vissa fall vara sjukskriven på halvtid och få behålla studiemedel under sjukdom. Det gäller studerande som på grund av en väldokumenterad sjukdom riskerar att få en eller flera längre sjukperioder under en tolv månadersperiod.”[11]

För en student som tvingats avbryta sina studier på grund av sjukdom är det mycket svårt att komma tillbaka till studier på heltid. Eftersom det är möjligt att idag bli sjuk under sina studier måste det också vara möjligt att rehabiliteras tillbaka till full studietakt. När en arbetstagare ska återgå i arbete är det idag en självklarhet att detta sker stegvis med en successiv ökning i syfte att återbygga återfall i sjukdom, samt att arbetsgivaren tar en aktiv roll i att i samråd med arbetstagaren hitta ett sätt för individen att komma åter i arbete. Denna princip borde vara självklar även för studenter. Förutom den självklara förlusten för studenten som ouppklarade studier innebär är det också en stor resursförlust för samhället.

Vem ansvarar för studenter som blir sjuka?

I delbetänkandet Ökad trygghet för studerande som blir sjuka beskrivs problemen kring vem som ansvarar för de studenter som blir sjuka under sin utbildning. Enligt svensk lag har svenska lärosäten till stor del samma ansvar för sina studenter som arbetsgivare har för sina anställda. Lärosätena avvisar emellertid detta och idag finns ingen praxis för vem som tar ansvar för en student som blivit sjuk under sina studier. På grund av detta befinner sig studenter alltjämt i en mycket oviss situation.

Saco studentråd står bakom utredningens förslag om att regeringen ska ge arbetsmiljöverket i uppdrag att tillsammans med lärosätena se över vad lärosätena bör göra för att underlätta en students återgång till studier. Lärosätenas ansvar för studenternas rehabilitering bör även förtydligas.

Därför anser Saco studentråd att:

- Studenter ska kunna bli sjukskrivna på deltid (25%, 50%, 75%) i syfte att kunna förebygga sjukdom men också för att kunna rehabiliteras tillbaka till sina studier efter sjukdom.
- Antalet karensdagar ska minskas från 30 till 14.
- Lärosätenas ansvar för studenter som blir sjuka av sina studier ska förtydligas.
- Lärosätena ska möjliggöra för studenter som behöver rehabiliteras tillbaka till full studietakt att studera program och kurser i lägre takt.

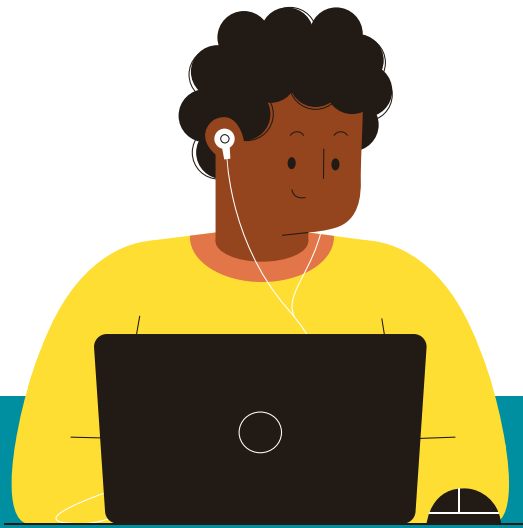
Föräldraförsäkringen

Det är svårt att veta exakt hur många studenter som har barn, men enligt statistik från CSN får 13% av de studenter som beviljats studiebidrag tilläggsbidrag för ett eller flera barn. Enligt CSN är det främst föräldrar som studerar som tycker att den ekonomiska situationen är svår att hantera, trots att de får tilläggsbidrag. Studenter som har barn är också de som i högst utsträckning uppger att de har svårt att klara en större oförutsedd utgift. Hela 60% av studenter som har barn och får tilläggsbidrag uppger att de inte skulle klara av att betala en större oförutsedd utgift utan att ta lån eller be om hjälp. Motsvarande siffra för hela befolkningen är 20%.[12] För att underlätta för studenter med barn bör tilläggsbidraget för studenter med barn höjas med 50%.

Tilläggsbidrag för studenter med barn per vecka				
	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn
Heltid	157 kr	256 kr	308 kr	360 kr
Höjning av tilläggsbidrag 50%				
Heltid	237 kr	384 kr	462 kr	540 kr

Det finns dock fler problemområden för studenter som blir gravida och får barn under studietiden. Ett problem är det ekonomiska skyddet där en student som inte arbetat och fått en SGI före sina studier inte har en inarbetad SGI och därför enbart får grundersättningen från Försäkringskassan. I en tid där samhället kräver högutbildad arbetskraft och behovet av omställning under fler tillfällen i livet väntas öka är det orimligt att inte möjliggöra för studenter att kunna planera att skaffa barn under sin studietid. För att göra det möjligt för studenter att familjeplanera borde en student som tar föräldraledigt från sina studier ges 100% av studiemedlet vid fullt uttag av föräldraledighet.

Ett annat problemområde, och likaså ett jämställdhetsproblem, är det faktum att studenter som blir gravida under sina studier inte har möjlighet att få havandeskapspenning. Studier räknas inte som en ansträngande sysselsättning men studenter kan inom ramen för sina studier ha obligatoriska moment som är mycket fysiskt påfrestande för kroppen. Som exempel kan studenter inom vårddyrken eller lärarstudenter ha tunga och krävande moment i de verksamhetsförlagda delarna av sin utbildning. Ett annat exempel kan var studerande på idrottsutbildningar eller studerande som under graviditet drabbas av graviditetsrelaterad ohälsa som gör studenten oförmögen att klara sina studier. Därför bör studenter ges möjlighet att erhålla havandeskapspenning under sina studier vid särskilt krävande moment.

Därför anser Saco studenteråd att:

- Tilläggsbidraget ska öka med 50%.
- Studenter som blir föräldrar ska ges rätt till en föräldrapenning som motsvarar 100% procent av studiemedlet vid fullt uttag av föräldradagar.
- Studenter ska kunna beviljas havandeskapspenning vid studier som innebär påfrestande eller på annat sätt farliga moment.

Arbetslöshetsförsäkringen

Akademiker är i regel arbetslösa i mindre utsträckning än personer med lägre utbildningsnivå. Problemet för akademiker är inte att få ett jobb, problemet är att få -rätt jobb-. När det finns ett behov på arbetsmarknaden för nyexaminerades kompetenser är det viktigt att akademiker matchas rätt redan från början och inte tvingas ta ett jobb som inte stämmer överens med deras kompetens. En dålig matchning på arbetsmarknaden är ett oerhört stort offentligt resursslöseri.

Majoriteten av landets studenter tar examen i juni medan de flesta arbetsgivare inte anställer under semestertiden. Det skapar en situation där studenter, utifrån hur systemet är utformat idag, står utan inkomst under sommarmånaderna. Många företag väljer att anställa med start i början av augusti och för de som avslutar sin utbildning är det då svårt att få försörjning under sommarmånaderna. Under dessa månader uppstår en friktionsarbetslöshet och med tanke på hur mycket pengar den genomsnittlige studenten lånar och går miste om i lön under sin utbildning är det rimligt att a-kassan finns tillgänglig för studenter under deras första trevande steg på arbetsmarknaden.

Ett villkor för studenter i arbetslöshetsförsäkringen är inte något nytt. Det har tidigare funnits ett studerandevillkor i A-kassan. Villkoret möjliggjorde för studenter och elever inom alla utbildningsformer att få A-kassa efter avslutad utbildning. Det var ett undantag från arbetsvillkoret i arbetslöshetsförsäkringen och var aktivt från 1970-2007. Ett problem med det tidigare studerandevillkoret var att det omfattade så väl gymnasiala som eftergymnasiala studier. Det innebar att endast var fjärde ersättningstagare hade avslutat eftergymnasiala studier, resterande tre fjärdedelar hade enbart avslutat gymnasiala studier. Det är viktigt att tydligt åtskilja dessa två grupper då de i många fall har väldigt olika förutsättningar. En tydligare åtskillnad skulle göra att färre nyttjade detta villkor och att det främst används för att högutbildad spetskompetens ska matchas mot rätt jobb.

För att underlätta övergången från högre utbildning till arbete bör studenter omfattas av arbetslöshetsförsäkringen. Detta skulle öka anslutningsgraden till a-kassan och även minska trycket på individen att ta första tillgängliga arbete. Att införa ett krav på medlemskap är bra och kan leda till att personen fortsätter att vara försäkrad som förvärvsarbetande. Medlemskapet bör under studietiden vara subventionerat och om studenten inte varit medlem i a-kassan i minst ett år följer en längre karenstid innan ersättning betalas ut.

På sida 11 finns detaljer kring utformning av ett examensvillkor.

Därför anser Saco studentråd att:

Arbetslöshetsförsäkringen ska innehålla ett examensvillkor som ger studenter möjlighet att söka ett kvalificerat arbete efter examen.

Det skulle öka möjligheten till bättre matchning mellan individen och ett jobb med motsvarande utbildningskrav. Därigenom blir chansen lägre att nyexaminerade personer hamnar i lågkvalificerade jobb och risken för överutbildning bland akademiker minskar.

Principer för examensvillkoret

Huvudprinciper för ett examensvillkor i arbetslöshetsförsäkringen

- Examensvillkoret är ett undantag från huvudregeln om vem som är behörig ersättning från arbetslöshetsförsäkringen.
- Examensvillkoret försäkrar mot inkomstbortfall vid omställningen mellan studier och arbete.
- Examensvillkoret ger den nyexaminerade rätt att begränsa sitt jobbsökande till arbeten som motsvarar den avslutade utbildningen (enligt den tidigare 100 dagars regeln).

Principer för kvalificering till villkoret

- Anmäld som arbetssökande på Arbetsförmedlingen.
- Nyligen avslutad examen från högskola eller universitet.
- Studierna ska ha bedrivits på heltid.
- Medlemskap i en a-kassa (studerandemedlem).
- Om den nyexaminerade inte varit studerandemedlem i 12 månader följer en längre karens innan ersättning är möjlig.

Principer för ersättning från a-kassa med examensvillkor

- Uppfyllda villkor ger rätt till ett fast belopp i form av grundersättning från försäkringen.
- När inkomstvillkoret införs i arbetslöshetsförsäkringen kan studiemedlet användas för att bestämma nivån på ersättningen.
- Ersättningsperioden uppgår till 100 ersättningsdagar efter avslutad karens.

Referenser

- [1] Folkhälsomyndigheten (2018). Psykisk ohälsa bland högskole- och universitetsstudenter kan förebyggas.
- [2] Universitetskanslersämbetet (2020). Universitet och högskolor -Årsrapport 2020. UKÄ, rapport 2020:19.
- [3] <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/hogskolevasende/studenter-och-examina-i-hogskoleutbildning-pa-grundniva-och-avancerad-niva/>
- [4] UKÄ & SCB (2020). Svensk och utländsk bakgrund för studenter och doktorander 2018/19.
- [5] Universitetskanslersämbetet (2020). Universitet och högskolor -Årsrapport 2020. UKÄ, rapport 2020:19.
- [6] CSN (2021). Högskolestuderande ekonomiska och sociala situation 2020. CSN, rapport 2021:1.
- [7] CSN (2021). Högskolestuderande ekonomiska och sociala situation 2020. CSN, rapport 2021:1.
- [8] CSN (2021). Högskolestuderande ekonomiska och sociala situation 2020. CSN, rapport 2021:1.
- [9] Saco (2017). Psykisk ohälsa bland akademiker.
- [10] Folkhälsomyndigheten (2018). Psykisk ohälsa bland högskole- och universitetsstudenter kan förebyggas.
- [11] Försäkringskassan (2018). Nyhetsarkiv: Nya regler för sjukskrivning för studenter.
- [12] CSN (2021). Högskolestuderande ekonomiska och sociala situation 2020. CSN, rapport 2021:1.

Saco studentråd samlar studentsektionerna inom Sacos medlemsförbund. Vi representerar över 100 000 studenter, som i sin tur är samlade i olika fackförbund. Högre utbildning har vi alla gemensamt, och de vi representerar studerar allt från arkitektur och biomedicin till juridik och arbetsterapi.

Tillsammans är vi morgondagens samhällsbyggare.

